

کارکرد اماکن مذهبی (مساجد و بقاع متبرکه) در پدافند غیرعاملی بار و پیکر نقش مردم در دفاع

محمد رضا کائینی

چکیده:

با توجه به این که از دیرباز مساجد و اماکن مذهبی در جوامع اسلامی ستاد مقدسی برای تعلیم و تربیت شایسته، یادگیری اصول عبودیت و بندگی، آموزشگاه راه و رسم زندگی فردی و اجتماعی، دانشگاه انسان ساز، خانه‌ی ارشاد و هدایت، محل مناسبی برای عملی ساختن ارزش‌های والای اخلاقی و رفتاری و مکانی برای ایجاد زمینه‌ی وحدت و یکپارچگی جامعه‌ی موحد و پایگاهی برای جهاد و نهضت اسلامی علیه حکام جور و ستم پیشه مطرح بوده است لذا بررسی نقش این اماکن در جنگ نرم و راه‌های ارتقاء کارکردهای آن با بهره‌مندی از ابزارهای پدافند غیرعامل و رویکرد نقش مردم در مقابله با تهدیدات داخلی و خارجی ضروری است. این مقاله برخی تهدیدات ناشی از جنگ نرم را که تأثیرات مستقیم بر افکار و رفتار مردم دارد در جامعه اسلامی ایران را مورد بررسی قرار داده و به راه‌های مقابله با آن با بهره‌گیری از حضور مردم در اماکن مذهبی که خاستگاه فطری و دینی مردم هستند می‌پردازد.

کلید واژه‌ها:

اماکن مذهبی، جنگ نرم، پایداری ملی مردم، تداوم فعالیت‌های ضروری

مقدمه :

واقعی‌ترین و قوی‌ترین کارهای فرهنگی در محور و برنامه مساجد و بقاع متبرکه و سایر اماکن مذهبی قرار دارد و جامعه موفق جامعه‌ایی است که در قالب فرهنگی در این اماکن به فعالیت پردازد و استفاده از مساجد و اماکن مذهبی در واقع راهکاری برای مقابله با جنگ نرم و تهاجم فرهنگی است. نقش راهبردی مساجد و اماکن مذهبی در تبیین اهداف جریان‌های مشکوک و شبهه برانگیز فرهنگی، اجتماعی و سیاسی داخلی و انسجام بخشی در مقابله با تهاجمات خارجی و بارورسازی نیروی انسانی متعهد برای دفاع از اسلام، انقلاب و تمامیت ارضی کشور و حتی رفع مشکلات اجتماعی بی بدیل است.

پدافند غیرعامل جنگ نرم موجب کاهش صدمات و شکاف‌ها در باورهای نیک افراد جامعه در قبل و پس از جنگ می‌شود این پدافند میزان تأثیرگذاری حملات نرم را کاهش داده و قدرت بازپروری افکار را در مدت

کوتاهی پس از آن افزایش می‌دهد.

این مقاله به نقش اماکن مذهبی در افزایش پایداری ملی و با توجه به اثرات تهدیدات بر رفتار و افکار مردم و قابلیت‌های اماکن مذهبی در تداوم فعالیت‌های ضروری در بعد نرم می‌پردازد.

بیان مسأله :

علی‌رغم اثرات بسیار عمیق اماکن مذهبی در خودسازی فردی و وحدت و یکپارچگی مردم و جامعه در صدر اسلام، توسعه تمدن اسلامی و پیروزی انقلاب شکوهمند ایران و موفقیت در دفاع مقدس متأسفانه با تهاجم فرهنگی توسط استکبار جهانی و الویت قرار گرفتن مسایل سیاسی و اقتصادی طی دو دهه گذشته در ایران نقش اماکن مذهبی در مقابله با دشمنان داخلی و خارجی کم رنگ شده و بررسی‌ها نشان می‌دهد که حضور مستمر مردم کمتر و کیفیت برنامه‌ها ضعیف‌تر شده است.

سؤال این است آیا اماکن مذهبی در

حفظ و انسجام مردم در مقابله با تهاجمات نرم دشمنان اثربخش است. قطعاً برای مصون سازی مردم در مقابل تهاجمات نرم نیاز است اقداماتی که به رونق یافتن و کیفی سازی برنامه‌های اماکن مذهبی، زیباسازی این اماکن، اطلاع رسانی و ... که می‌تواند در اثربخشی برنامه‌های پدافند غیرعامل همچون پایداری ملی مؤثر باشد را توسعه بخشیم.

ضرورت تحقیق :

با عنایت به مایوس شدن استکبار جهانی مبنی بر انجام حملات نظامی و سخت برای به زانو در آوردن نظام اسلامی در حال حاضر عمده‌ترین هدف پدافند غیرعامل ایمن سازی و کاهش آسیب پذیری زیرساخت‌های نرم مورد نیاز مردم است تا شرایطی را برای امنیت فکری و روانی جامعه ایجاد نماید. از طرفی اماکن مذهبی علاوه بر کارکرد سخت، امکان ایجاد فضا و بستری برای مصون سازی آحاد جامعه را در مقابل حملات نرم دشمن خواهد داشت لذا ضروری است جایگاه اماکن مذهبی (مساجد، حسینیه، بقعه امام زادگان، فاطمیه، مهدیه، آرامگاه پیامبران و ائمه معصومین، کلیسا و خانقاه) در توسعه پدافند غیرعامل با توجه به تهدیدات که متوجه مردم خواهد بود مورد مذاقه قرار گیرد. آمار اماکن مذهبی در ایران (تا سال ۱۳۸۵):

مساجد	حسینیه	فاطمیه	مهدیه	بقعه امام زادگان	آرامگاه پیامبران و ائمه معصومین	آرامگاه مشاهیر مذهبی ملی	کلیسا	خانقاه
۵۲۵۰۰	۷۹۰۰	۸۰	۲۵۰	۸۰۵۱	۳۴	۹۹۳	۳۵	۶۵

الف : نقش اماکن مذهبی در جوامع اسلامی :

۱. مساجد در تاریخ :

ظهر روز دوشنبه ۱۲ ربیع الاول رسولخدا صلی الله علیه و آله با همراهان خود به

قبا در نزدیک مدینه رسیدند، چهار روز در آن جا ماندند و مسجد قبا را بنیان نهادند.

هنگام ورود ایشان به مدینه، هر یک از بزرگان قبیله از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله دعوت کردند که در محله‌ی آنان فرود آیند و می‌گفتند: هر چه اسلحه، مردان جنگجو، مال و آذوقه بخواهی در دفاع از تو آماده است. حضرت فرمودند: شتر را رها و راه او را باز کنید که او مأمور است.

شتر محله‌ها را یکی بعد از دیگری پشت سر نهاد تا به محله بنی مالک بن نجار رسید و در جایی که هم اکنون مسجد نبوی قرار دارد، زانو زد و خوابید.

به این ترتیب، مکانی که در واقع پایه‌های اساسی حکومت اسلامی در آن بنیانگذاری شد و کانون فعالیت‌های مهم نهضت جهانی اسلام به شمار می‌رفت، تأسیس شد.

مسجدسازی از همان سال‌های اول هجرت، رشد صعودی داشت؛ البته رشد و گسترش جغرافیای مسجد به

منزله تابعی از کیفیت اعتقادی، سیاسی و اجتماعی جوامع مسلمان در برابر زمان به شمار می‌آید.

هر گاه وضع پیروان اسلام از نظر اعتقادی و اقتصادی به هنجار رود، دولت به صورت باطنی یا ظاهری با گسترش اسلام موافق بوده است، مساجد از نظر کمی و کیفی در حال رشد بوده‌اند، به عکس، زمانی که دولت‌ها سرستیز با اسلام داشته‌اند، در آغاز با ترفندهای بسیار، مانع از ایفای نقش مسجد می‌شدند و سپس از بن به برکندن آنها می‌پرداختند.

مسجد نبوی (اول ه. ق.)، مسجد جامع کوفه، مسجد جامع قسطنطین (جامع عمر)، مسجد جامع بصره، مسجد الاقصی و قبه الصخره در بیت المقدس، مسجد جامع منصور در بغداد، مسجد جامع اعظم در قرطبه، مسجد جامع ابن طولون و مسجد جامع الازهر از جمله این نمونه‌هاست.

برخی از مؤرخان شمار مساجد قاهره را تا ۳۶ هزار، مساجد اسکندریه را تا ۱۲ هزار و بغداد را تا ۳ هزار در

قرن‌های ۵ و ۶ ه ق متذکر شده‌اند.

گرچه حمله مغول به بلاد اسلامی موجب از بین رفتن آثار اسلامی، به ویژه مسجد شد و به قول ویل دورانت: شهر زیبای ری با ۳۰۰ مسجد و کارگاه‌های سفال معروف ویران شد و پس از دوران فترت و رکود، ساختن مساجد با شکوه بیشتری توسط جانشینان چنگیز و تیمور از سر گرفته شد که مسجد علی شاه، مسجد جامع ورامین، مسجد گوهرشاد، مسجد ۷۲ تن مشهد از این جمله است.

۲. ویژگیهای مساجد و اماکن مذهبی در تاریخ:

۲-۱. خانه عبادت:

ابتدای اذان و اقامه تا انجام نماز و سرانجام آن، نشان می‌دهد که اساس عبادت، به ویژه نماز بر پایه جمع و جماعت است و بنده به هنگام راز و نیاز هم باید خود را میان جمع و جماعت ببیند، بنابراین هر گونه فردگرایی و مانند آن از نظر قرآن و اسلام مفاهیمی مردود شناخته می‌شود.

۲-۲. پایگاه قضایی:

در زمان رسول اکرم صلی الله علیه و آله مسجد نقش عمده‌ای در امور قضایی داشت و بسیاری از مسایل حقوقی مردم با همت آن حضرت در مسجد رسیدگی می‌شد. از آنجا که در سرزمین‌های اسلامی داوری مبنایی داشت و قضاوت مذهبی عهده دار این مهم بودند و تشکیلات خاص و مکان ممتازی به جز مسجد برای قضاوت ضرورتی نداشت. همچنین قاضی شهر دمشق در مسجد اموی رواق مخصوصی برای قضاوت داشت. چنین روشی در بسیاری از شهرهای مهم کشورهای اسلامی معمول بود.

۲-۳. جایگاه حسبه:

جایگاه مناسبی برای حسبه - از دیدگاه سازمان‌های اداری جدید بخشی از وظایف شهرداری، شهربانی و دادستانی را در بر می‌گیرد- به شمار می‌آمد. برای مثال محتسب در قاهره یک روز در میان و در یکی از دو مسجد جامع آن شهر، برای رسیدگی به

امور شهری حضور می‌یافت.

۲-۴. خانه خبر:

اهمیت این مرکز، به ویژه در زمان صدر اسلام که از جهت اطلاع رسانی فاقد رسانه‌های گروهی بود، اهمیت بسیاری داشت، زیرا در همین اجتماعات، رهبران دینی فرصت را مغتنم می‌شمردند و به مناسبت‌های گوناگون راهنمایی‌های لازم به اطلاع عموم می‌رسد.

هم اکنون نیز در بسیاری از کشورهای اسلامی مساجد از جهت پخش خبرهای مربوط به جنبش‌های مردم و نهضت اسلامی نقش چشمگیری دارند.

۲-۵. محل رفع مشکلات:

از زمان‌های گذشته، افراد ضعیف و کسانی که به نوعی مشکلات شخصی و اجتماعی داشتند، به مسجد مراجعه می‌کردند. در سیره حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله می‌بینیم که مؤمنان برای رفع نیازشان، به حضرت روی می‌آوردند و آن حضرت نیز با بذل مساعدت‌های لازم، نیاز آنان را تا حد

امکان برطرف می‌کردند، به این ترتیب، مسجد مکانی بود که می‌توانست محل ارتباط مستقیم رهبر و مردم باشد.

۲-۶. پایگاه جهاد و نهضت:

در زمان رسول اکرم صلی الله علیه و آله یکی از مهم‌ترین نقش‌های مسجد این بود که آن حضرت مقدمات فکری و بسیج عمومی مسلمانان را به منظور جهاد با کفار در آنجا تدارک می‌دید. عینا همین نقش در جریان نهضت روحانیون شیعه به رهبری امام خمینی قدس سره الشریف، در سال ۱۳۴۲ ه. ش و پس از آن در جریان پیروزی انقلاب اسلامی ایران، مشاهده شد. در کشورهای اسلامی همواره مساجد پایگاه نهضت‌های اسلامی علیه حکام جور و ستم پیشه مطرح بوده و هستند.

۲-۷. مرکز تربیت و تعلیم:

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله نخستین کسی بود که (نو مسلمانیان) عرب را برای کسب دانش، در یک حلقه گرد خود فرا خواند، آموزش اسلامی با دعوت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نخستین مربی و معلم

معارف و شیعی در دنیای اسلام شد. فاصله زمانی آغاز سده دوم تا پایان سده سوم هجری را به تقریب می‌توان از درخشان‌ترین دوره‌های تعلیمات مسجدی دانست زیرا دستاوردهای مسلمانان در مسایل مختلف علمی و ترقیات فکری در این دوره از تاریخ اسلام و نیز پیشرفت‌های اقتصادی، اجتماعی و عمرانی که پس از استیلای عباسیان به وجود آمد، تأثیر زیادی در هوشیاری و جنبش علمی در مساجد داشت.

ب: نقش مساجد و اماکن مذهبی در فرهنگ سازی:

مسجد و عبادتگاه بودن همه نقاط روی زمین، از ویژگی‌های دوران رسول اکرم صلی الله علیه و آله است، زیرا پیامبران پیشین، فقط در صومعه‌ها و کلیسه‌ها می‌توانستند به عبادت بایستند و نماز بگذارند، لکن برای حضرت محمد صلی الله علیه و آله گستره زمین، مسجد بوده و آن حضرت در هر مکان که وقت نماز فرا می‌رسید به نماز می‌ایستاد.

مسلمانان و از مسجد که در واقع این پایگاه تعلیماتی بود، آغاز شد؛ مسجد که در عصر نبوت و دوره خلفای راشدین بنای بسیار ساده و ابتدایی داشت، مجمع نو مسلمانانی شد که برای حل و فصل مسایل جدید، در آن زمان آمد و شد داشتند. اقامه نماز، استماع سخنان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در باب آیاتی که وحی می‌شد، تبلیغ دین و ابلاغ احکام شرع، اعلان جنگ و جهاد و عقد صلح، تقسیم غنائم جنگی، ارسال نامه‌ها، تشییع جنازه و مسایلی از این قبیل که بیشتر آن‌ها با هجرت رسول خدا صلی الله علیه و آله به مدینه جاری شد. مسجد در واقع کهن‌ترین دانشگاه اسلامی و پایگاه اساسی‌ترین تعلیمات در تاریخ اسلامی به شمار رفته و می‌رود.

مراکز علمی و آموزشی شیعه در عصر اختناق حکام اموی و عباسی، خانه‌های ائمه علیهم السلام و پیشوایان مذهب و یا مساجد بود. از آن بعد مدفن امامان و اهل بیت علیهم السلام از جمله نجف اشرف و شهرهای کاظمین و سامرا در عراق و شهرهای قم و مشهد در ایران مرکز

واژه مسجد در عرف و اصطلاح مردم دنیای امروز، فقط بر معبد و مکان نماز مسلمانان اطلاق می‌شود اما مراکز عبادی پیروان دیگر ادیان توحیدی با نام و عنوان دیگری مانند: صومعه، کلیسا، کنیسه، دیر و امثال آن‌ها خوانده و شناخته می‌شوند.

اما در بسیاری از ادیان، عرف و رسم چنان است که نماز و نیایش و پرستش و به طور کلی ارتباط با خدا را فقط در صومعه و کلیسا و یا اماکن مشابه میسر می‌دانند و در جای‌ها و وقت‌های دیگر ارتباط انسان با خدا قطع است.

مسجد تنها مکان عبادت‌های رمزی و نیایش و پرستش‌های ویژه نیست، بلکه در عین مرکزی عبادی بودن، محل خاص فرهنگی و تحقق آرمان‌های والای انسانی است.

سرتوماس آرنولد می‌نویسد: مسجد تنها یک عبادتگاه نبوده، بلکه مرکزی برای حیات سیاسی-اجتماعی بوده است. پیامبر صلی الله علیه و آله سفیران را در مسجد به حضور می‌پذیرفت، شئون دولت را از مسجد اداره می‌کرد و برای مردم در

امور سیاسی و دینی از فراز منبر پیام می‌فرستاد.

افزون بر بعد علمی، بعد سیاسی و مرکزیت مبارزاتی این حوزه شیعی - به ویژه در دو قرن اخیر - اظهر من الشمس است. همچون رهبری نهضت ضد انگلیس استعمارگر در جنگ‌های عراق و رهبری نهضت مشروطیت ایران در دوره قاجار و جنبش تنباکو و سرانجام قیام اسلامی و حرکت بی نظیر امام خمینی قدس سره الشریف در براندازی سلطه استعماری آمریکا و طرد رژیم دست‌نشانده پهلوی.

خوشبختانه نسل متعهد و آگاه، امروزه می‌تواند به داوری صحیح بنشیند و به این نتیجه برسد که نه روی آوردن به مساجد و تعمیم فرهنگ مسجد، عامل عقب ماندگی است و نه روی برتافتن از مساجد، موجب پیشرفت واقعی است، زیرا چه عقب ماندگی و چه پیشرفت و ترقی هر یک اسباب و عوامل خود را دارند؛ اثر مساجد به شرط توجه به ارزش‌ها مثبت و سازنده است.

تاکتیکی و موقت تلقی نمی‌شود، بلکه رابطه حرکت نهضت انقلاب اسلامی با مسجد پیوندی استوار و جاودانه و استراتژیک بود که هیچ جایگاهی نتوانسته و نخواهد توانست جایگزین آن شود.

با الهام از این تفکر بنیادین اسلامی، ملت‌های مسلمان همواره حرکت‌های انقلابی و نهضت‌های رهایی بخش خود را از مساجد آغاز کرده‌اند، مساجد همواره کانون‌های الهام بخش برای مردم ظلم ستیز بوده است، به خصوص در تاریخ نهضت اسلامی که در ایران شکل گرفته است به طور قطع هسته‌ی مرکزی همه آن‌ها در مساجد تکوین یافته است.

۲. مسجد و شکل‌گیری انقلاب

۶۱

اسلامی:

مطالعه سیر تحولات و تاریخچه‌ی جنبش‌های سیاسی، اجتماعی و حرکت‌های مردمی و انقلابی در ادوار گذشته به ویژه تاریخ معاصر جهان که با هدف ایجاد اصلاحات و یا دگرگونی

ج : مرکز سازماندهی نهضت جهانی اسلام:

۱. پیوند استراتژیک:

از آنجا که عبادت به حق و شایسته خدا، جز از طریق برپایی عدالت اجتماعی و قسط، امکانپذیر نیست، در بینش اسلامی، دنیا و آخرت ارتباط مستقیم دارد و عبادت خدا و خدمت به خلق به صورت هدفی مزدوج در آمده است.

مسجد الحرام نمونه مسجدی است که قبله گاه است. مسجد النبی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در مدینه نمونه دیگری از مسجد است که پایگاه سیاسی و عملیات نظامی یک حکومت بوده است.

مسجد کوفه در خود حماسه‌های خودسازی و جهاد با نفس را با شگفتی‌های پیکار در راه خدا و جهاد با دشمن را به منظور گسستن اسارت‌ها و از میان برداشتن عواملی که دنیای اسلام را به دوران جاهلیت باز می‌گرداند، یکجا پرورانده است.

به این ترتیب، مسجد، ابزار

در ساختار نظام‌های حاکم بر جوامع بشری صورت گرفته، نشانگر آن است که این جنبش‌ها همواره از خاستگاه و پایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده است. به عنوان نمونه از انقلاب کبیر فرانسه که در سال ۱۷۸۹ میلادی به وقوع پیوست نام می‌بریم که خاستگاه و خیزشگاه آن، زندان باستیل در شهر پاریس بوده است. در انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ میلادی روسیه نیز محیط‌های کارگری، کارخانجات و جوامع دهقانی، نقش زمینه‌سازی و گسترش جنبش مارکسیستی را برعهده داشتند. در میان مسلمانان نیز مساجد به عنوان مراکز آغازین شکل‌گیری انقلاب‌ها و حرکت‌های مردمی در مبارزه علیه ظلم و ستم به ویژه در دوران معاصر، نقش تعیین‌کننده‌ای داشته‌اند.

مسجد تریبون تبلیغات سیاسی حرکت «اخوان المسلمین» در مصر بود. در جریان انقلاب اسلامی ایران نیز، مساجد به عنوان یکی از عوامل مؤثر و مهم در ایجاد و شکل‌گیری نهضت اسلامی و زمینه‌ساز گسترش، تعمیق و

تثبیت این جریانات و تحولات انسانی بوده است و در شکل دهی مبارزه علیه ظلم و استبداد نظام شاهنشاهی نقش مهمی را ایفاء نموده است.

امروزه نه تنها می‌توان به نقش خاص مسجد در شکل‌گیری و استمرار انقلاب اسلامی ایران اذعان نمود بلکه آثار و پیامدهای توجه ویژه به این مکان مقدس که از اندیشه‌های تابناک امام راحل و مشی انقلاب اسلامی در دیگر کشورهای اسلامی پدیدار گشته را می‌توان مشاهده کرد. ترویج فرهنگ استکبار ستیزی و تمسک به آموزه‌ها، داشته‌های دینی و اعتقادات مذهبی با حضور و تجمع گسترده مردم در مساجد و بهره‌مندی از آن به عنوان سنگر و خاکریز دفاع از آرمان‌های اسلامی در بسیاری از ملل هوشیار منطقه به وضوح مشاهده می‌شود. به همین خاطر است که مسجد در نگاه غربیان به عنوان مرکزی حرکت‌آفرین و هدایتگر جنبش‌های آزادی‌خواهی و عدالت‌طلبی و نیز چشمه جوشان استکبار ستیزی در آمده است. بنابراین عامل

اساسی عداوت و کینه توزی معاندین با بیداری اسلامی، همین مطلب مهم است که آن را بر نمی تابند و همواره سعی در تخریب این فرهنگ ناب اسلامی در اقصی نقاط عالم برآمده‌اند. نمونه بارز این دشمنی آشکار غرب و صهیونیزم در تخریب هدفمند و جهت دار بیش از سی مسجد است.

۳. مسجد و دفاع مقدس :

مساجد قلب تپنده ایران در دوران دفاع مقدس بودند. مسجد علاوه بر آموزش رزمندگان اسلام، پایگاه و محلی برای ترغیب مردم برای جهاد، ایجاد محلی برای جمع آوری کمک‌های مادی و معنوی به رزمندگان، مکانی برای روشن کردن اذهان مردم در زمینه تصمیم‌گیری‌های جنگ بود. در هشت سال جنگ تحمیلی شاهد تأثیر مساجد در معرفی انقلاب اسلامی و ساماندهی نیروهای مردمی به ویژه بسیج و نشر و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت بودیم.

یکی فعالیت نخبگان دینی مانند

ائمه جماعات، فرماندهان بسیج و ... که عبارت بود از ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، ایجاد و زنده نگهداشتن حس دفاع از وطن، روشنگری اذهان مردم در هجمه‌های نرم دشمن در خلال جنگ و بیان لزوم اطاعت از امر ولی فقیه زمان امام خمینی قدس سره الشریف که موجب ایجاد موج رفتن جوانان به جبهه‌ها و دفاع از وطن شد. فعالیت دیگر حمایت مادی مردم از جبهه‌ها و رزمندگان اسلام بود که پایگاه اصلیش مساجد بود. می‌توان گفت مساجد در جنگ، قلب‌های تپنده کشور ایران بودند تا جبهه‌ها نیرو بگیرند.

۴. مسجد و بیداری اسلامی:

مساجد به عنوان مرکز و پایگاه دینی و فرهنگی، نقش بسیار حساس و خطیری در ایجاد هسته‌های اولیه نهضت پویا و اصیل، احیای اسلام انقلابی و جهت دهی به حرکت‌ها و جریانات مردمی داشته است.

پس از تصویب قانون اجباری متحدالشکل کردن لباس در ایران در

دی ماه ۱۳۰۷ و به دنبال آن «فرمان اجباری کشف حجاب با مقاومت مردم و عالمان دینی شهرهای مختلف ایران رو به رو شد. در شهر مقدس مشهد، مردم به نشانه‌ی اعتراض در مسجد گوهرشاد اجتماع کردند.

همچنین در جریان جنگ ۳۳ روزه رژیم غاصب صهیونیستی با حزب الله لبنان، مساجد نقش بسزایی در تهییج نیروهای مقاومت اسلامی داشت و حضور بیش از ده‌ها مسجد در منطقه کم وسعت غزه، نشان از شأن و منزلت مسجد در میان ساکنین مسلمان این منطقه دارد و همین مساجد بودند که پس از پایان جنگ ۲۲ روزه رژیم غاصب اسرائیل، توان بسیج و دعوت مردم غزه را علی‌رغم تحمل درد، رنج و آلام فراوان و زندگی سخت در شرایط جنگی در شکل‌گیری راهپیمایی و تظاهرات گسترده در حمایت از مقاومت و نمایش حضور دشمن شکن اقشار و طبقات مختلف اجتماعی مردم تنها چند ساعت پس از آتش بس را داشته‌اند.

مساجد این امکان را برای انقلابیون فراهم می‌آوردند که تحت هر شرایطی و در هر موقعیتی، مسایل مربوط به حرکت اسلامی را زنده نگه داشته و تداوم ببخشند.

د: اماکن مذهبی، جنگ نرم و پدافند غیر عامل:

جنگ نرم کلیه مولفه‌های یک جنگ تمام عیار را برای شکست دادن دشمن داراست. ماهواره‌ها، سایت‌های ضد انقلابی، تحلیل‌های سیاسی هراس‌انگیز و قطعنامه‌ها ابزار جنگی دشمن هستند.

برخلاف جنگ سخت، عوارض جنگ نرم عمدتاً با چشم قابل مشاهده نیست. جنگ نرم روی باورهای عمومی هدف‌گذاری می‌کند.

پدافند غیرعامل جنگ نرم به مسایلی می‌پردازد که موجب کاهش صدمات و شکاف‌ها در باورهای نیک افراد جامعه در حین جنگ و پس از آن شود. این پدافند میزان تأثیرگذاری حملات نرم را کاهش داده و قدرت بازپروری افکار

را در مدت کوتاهی پس از آن افزایش می‌دهد.

تفاوت پدافند غیرعامل جنگ نرم و فرهنگ سازی:

آنچه مسلم است هر دوی پدافند غیرعامل جنگ نرم و فرهنگ سازی، در حوزه افکار، باورها و اندیشه‌های مردم فعالیت می‌کنند.

در جنگ سخت بمباران شهرها و احساس ناامنی به وضوح قابل لمس است. مردم هم به طور طبیعی برای حفاظت از خود هشدارهای امنیتی را جدی گرفته و خود را برای حالت جنگی آماده می‌کنند.

مردم می‌بایستی از وقوع جنگ نرم باخبر شده و خود را برای آن آماده کنند. در این اعلام نباید آرامش مردم بهم خورده و باعث ترس و دلهره شود.

مسلح کردن جامعه به پدافند غیرعامل جنگ نرم نیازمند شناخت نقاط ضعف و نقاطی است که دشمن آن‌ها را مورد هدف قرار می‌دهد. پس از شناسایی اهداف دشمن می‌بایستی نسبت به

مقاوم سازی آن‌ها اقدام کرد. در حال حاضر اهداف دشمن در جنگ نرم با هدف تأثیرگذاری بر مردم در امور زیر خلاصه می‌شود:

۱. سست کردن باورهای دینی و انقلابی مردم
 ۲. پشیمان کردن مردم از انقلاب
 ۳. تبلیغ و ننگ زدایی از سازش با استکبار
 ۴. عادی سازی خود فروختگی سیاسی
 ۵. تبلیغ مصرف‌گرایی و تجمل پرستی
 ۶. القای ترس و خودباختگی و تبلیغ ضرورت تسلیم و عقب نشینی در مقابل دشمن
 ۷. القای بی‌اعتمادی مردم به مسوولین
 ۸. ترساندن از تحریم و انزوای جهانی ایران
 ۹. بزرگ‌نمایی اشکالات کوچک و کوچک‌نمایی موفقیت‌های نظام
 ۱۰. القای وجود بحران در جامعه
- پدافند غیرعامل جنگ نرم، مردم را

همیشه آماده نگاه می‌دارد. این آمادگی فکری مردم باعث می‌شود در صورت بروز جنگ نرم به راحتی بازی نخورند و با صبر و اندیشه راهی را که کمترین خسارت را داشته باشد برگزینند.

پدافند غیرعامل اطلاع رسانی عمیق و کامل را برای جلوگیری از غافل‌گیری و تبدیل شدن اطلاعات به ضد اطلاعات، ضروری می‌داند. برای این منظور می‌بایستی منابع اطلاع رسانی را در جبهه خودی افزایش داده و ضریب درستی تحلیل‌های مردم را بالا ببریم. گسترش مطبوعات و رسانه‌ها، مناظرات سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و حمایت قوه قضاییه از اطلاع رسانی از ضروریات پدافند غیرعامل برای ایجاد آمادگی در مردم برای تحلیل صحیح مسایل است.

اعتماد مهم‌ترین نقطه کلیدی در پدافند غیرعامل جنگ نرم است. زیرا یکی از ابزارهای اصلی پایداری ملی اعتماد است. تردید در جبهه خودی قدرت جنگیدن را از سرباز سلب می‌کند. عدم پاسخگویی به موقع و

سریع، باعث بدبینی شدید می‌شود. سرعت پاسخگویی به شبهات در جنگ نرم اولاً باعث از دست رفتن تردید می‌شود. ثانیاً از ورود شبهات دیگر جلوگیری می‌کند.

مراکز پاسخگویی به شبهات می‌بایستی به صورت غیرمتمرکز و توزیع شده باشد تا هر فرد بتواند بنا به مقتضیات خود به آن مراجعه کند. خواص، مساجد، پایگاه‌های بسیج، مدارس و خانواده‌ها و سایت‌های اینترنتی می‌توانند کمک‌های اولیه فکری را در زمانی کوتاه به افراد مردم بدهند.

خواص در این میان اهمیت زیادی دارند. خواص بهترین پناهگاه فرهنگی در جنگ نرم هستند. دلیل اهمیت خواص در سرعت تأثیر گفته‌های آنهاست.

مقاوم سازی فکری بدان معناست که افکار عمومی همیشه سپری به همراه داشته باشد تا از ضربات مصون بماند. سپر فکری باعث می‌شود که القائات دشمن به باور مردم تبدیل

نشود. در بهترین حالت فکر مقاوم، جوسازی‌های دشمن را به عنوان سم تلقی کرده و خود را از آن دور نگاه می‌دارد و یا اجازه رسوب شدن در ذهن و تبدیل شدن به باور را نمی‌دهد. مقاوم سازی فکری یک کار فرهنگی است و باید در یک پروسه دراز مدت پی‌گیری شود ولی کاربرد آن به عنوان پدافند غیرعامل در زمان جنگ نرم است.

جمله تاریخی دیگر امام «آمریکا شیطان بزرگ است» یکی از اصول پدافند غیرعامل است.

این ماهواره‌ها علاوه بر اشاعه فحشاء، دروغ پردازی و شایعه پرانی گسترده را در برنامه کار خود دارند. تلویزیون‌های بی بی سی فارسی و یا صدای آمریکا از مصادیق بارز بنگاه‌های دروغ پرداز و شایعه پراکن است. آن‌ها همواره ملت مومن ما را از حمله و تحریم می‌ترسانند. پدافند غیرعامل جنگ نرم، سوءظن به آمریکا و اعوان و انصار آن را در داخل و خارج را به عنوان یک اصل تلقی می‌کند. این بدبینی و سوء

ظن در موارد زیر کاربرد دارد. دشمن در جنگ نرم، با سیاه نمایی و تحقیر در صدد القای حقارت در ملت ماست. ملتی که حقیر شد، تن به هر سازش و پستی می‌دهد. ماهواره‌های دشمن عمدتاً برای این منظور راه اندازی شده‌اند. این روش فرعون‌ی است که در قرآن به آن اشاره شده است. قرآن روش مدیریت فرعون را براساس تحقیر شخصیت زیردستان اعلام می‌کند. خداوند در آیه ۵۴ سوره زخرف می‌فرماید: ﴿فَأَسْتَحَفَّ قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ﴾ (فرعون) قوم خود را خوار و خفیف می‌کرد تا آن‌ها را مجبور به اطاعت از خود کند.

پدافند غیرعامل در مقابل وظیفه دارد به تقویت روحیه و افتخار به داشته‌های فرهنگی ملت بپردازد. تبلیغ دفاع از کشور و اسلام، خودباوری علمی و تلاش برای کسب استقلال فرهنگی در این راستا توصیه می‌شود.

مسئولیت پذیری برای عکس العمل سریع در زمان جنگ نرم بسیار مهم است. سرعت در حمایت از جریان حق

باعث کاهش آسیب به افکار عمومی می‌شود. افرادی که سریع‌تر از دیگران وارد عمل شوند ممکن است صدمات بیشتری را تحمل کنند ولی در عوض باعث جلوگیری از خسارات بزرگتر می‌شوند. این افراد در نزد خداوند از منزلت زیادی برخوردار بوده و اگر کشته شوند در همان لحظه به بهشت رضوان الهی وارد می‌شوند.

جنگ نرم از تکنیک‌های متنوعی استفاده می‌کند. شناخت این تکنیک‌ها برای مردم برای ایجاد آمادگی و شناخت هر کدام در زمان استفاده، اهمیت بسزایی در کاهش تلفات دارد.

جنگ هوشمند ترکیبی از جنگ نرم و سخت است. این جنگ در زمان جرج بوش پسر در دکتترین تهاجمی آمریکا قرار گرفت. در این نوع نبرد نخست حملات جنگ نرم در سایه ایجاد وحشت از تهاجم نظامی انجام می‌شود. هدف از جنگ نرم در این حالت، ترساندن مردم، مختل کردن یکپارچگی ملی و تشویق به سازش است. اگر کشور مورد تهاجم در این

مرحله به کلی از پای در آمد، با یک کودتای داخلی کار را یکسره می‌کند. در صورت وجود مقاومت‌های داخلی، در مراحلی از قدرت سخت مانند بمب گذاری، ترور و تهاجم نظامی محدود و ترساننده استفاده خواهد کرد. دشمن از چنگ و دندان نشان دادن به دنبال آن است که سیاست داخلی کشور را تنش زا وانمود کرده و هر گونه فعالیت برای استقلال، خودکفایی و اجرای حدود را موجب انزوای جهانی ایران تبلیغ کند. عناصر داخلی دشمن نیز با پیش کشیدن موضوع هزینه و فایده، عقب نشینی را در مسایل کلیدی کشور توصیه می‌کنند.

تهدیدات و اهداف دشمن

تهدیدات و اهداف دشمن نسبت به مردم به شرح ذیل می‌باشد:

۲-۱. سست کردن باورهای

دینی و انقلابی مردم

دشمن می‌خواهد نام و عکس شهدا باشد ولی راه و روش و منش آنان نباشد! زیرا روحیه‌ی ایثارگری و

گذشت از منافع برای اعتلای کشور و انجام تکلیف بزرگ‌ترین سد در مقابل نارضایتی مردم می‌باشد.

تبلیغ گسترش بی دینی در بین مردم مانند تبلیغ گسترش روزه خواری در جامعه در حالی که این امر با توجه به صف‌های روزه داران در هنگام افطار در مقابل نانوایی‌ها و توجه به نشانه‌های دیگر از اساس دروغ بوده و تنها دشمن می‌خواهد با این روش عملیات روانی خود را پیش ببرد.

در براندازی نرم دشمن می‌خواهد دین را در مقابل ملیت قرار دهد. در حالی که هر کدام از این دو در جای خود ارزشمند و مفید هستند ولی براندازان با تفکیک دین از ملیت و در مقابل هم قراردادن این دو گاهی به اسم دین به ملیت می‌تازند تا مردم را به دو دستگی و نارضایتی سوق دهند و گاهی به نام ملیت به دین حمله می‌کنند.

۲-۲. تبلیغ و ننگ زدایی از سازش با استکبار و ایجاد فضای غبارآلود

در براندازی نرم دشمن می‌خواهد

شور باشد اما بی شعور. بصیرت باید از مردم گرفته شود تا شور مردم به راهی هدایت شود که دشمن می‌خواهد از آن بهره ببرد. استراتژی دشمن غبارآلود کردن فضای جامعه است تا حق از ناحق شناخته نشود تا عناصر بدلی بتوانند شور مردم بی بصیرت را به راهی هدایت کنند که به جز خسران هیچ عایدی برای کشور ندارد.

۲-۳. تبلیغ مصرف گرایی و تجمل پرستی و ناامنی

سلب امنیت روانی از جامعه با افزایش سرقت، زورگیری، تجاوز به نوامیس و گسترش اخبار مربوطه. در براندازی نرم دشمن هر گونه اعتراض حتی صنفی، احقاق حق و ... را می‌خواهد اقدام بر علیه امنیت ملی قلمداد کند.

۲-۴. عادی سازی خودفروختگی و تبلیغ ضرورت تسلیم و عقب نشینی در مقابل دشمن

طراحان براندازی نرم می‌خواهند به هر روش ممکن مردم را ناراضی کنند.

سوء استفاده از غفلت‌های نیروهای خودی بهترین هدیه برای آنان است. ترغیب مدیران اجرایی به پرداختن به معلول به جای برخورد اصولی با ریشه و علت ناهنجاری‌ها مانند: به جای جلوگیری از قاچاق رسیور و ال ام بی به داخل کشور با مصرف کننده برخورد کنند و

۲-۵. القای بی اعتمادی مردم به مسوولین

نفوذ عناصر بدلی در موقعیت‌های اجرایی که ارتباط بی واسطه با مردم دارند، به منظور ایجاد شائبه‌ی فساد اخلاقی و مالی در بدنه‌ی مدیریت اجرایی کشور در نزد اذهان عمومی . ترور سیاسی افراد تأثیر گزار و کسانی که نتوانسته‌اند آنان را در طرح براندازی نرم با خود همراه کنند، با بدنام کردن و خانه نشین کردن آنان و تلاش جهت به عناد کشاندن این گونه افراد که جان و جوانی خود را برای اعتلای نظام اهدا کرده‌اند. دشمن می‌خواهد افراد نفوذی و

بدلی عکس بزرگان را بزنند و به نام بزرگان حرف خود را بزنند و کار خود را بکنند و بدنامی حرف‌ها و اعمال آنان متوجه آن بزرگان شود. دشمن می‌خواهد باج گیران در مناسب اجرایی حاکم شوند تا زورگیری و فساد مالی اوج نارضایتی را ایجاد کند.

۲-۶. القای وجود بحران در جامعه

دشمن با تقسیم بندی مردم کشور به دستجات، گروه‌ها، قوم و قبیله‌های مختلف، سعی در جدایی آنان از هم دارد. درست به مانند تقسیم بندی کرد، لر، ترک، بلوچ و یا چپ و راست و ...

۳. موانع توسعه پدافند غیرعامل در اماکن مذهبی:

با وجود کارکردهای بسیار مؤثر اماکن مذهبی در پیشگیری اهداف مغرضانه دشمن در جوامع اسلامی به خصوص در مقابله با انقلاب اسلامی ایران و مردم مقاوم و آگاه لیکن برای افزایش سطح پدافند غیرعامل با

برای توجه به پدافند غیرعامل
 بسیاری از هیأت‌های امناء اماکن مذهبی، افرادی سالخورده و بدون تخصص بوده و امکان اجرای مدیریت قوی و توسعه پدافند غیرعامل به سختی ممکن خواهد بود.

۴. دخالت بیش از اندازه برخی از سازندگان اماکن مذهبی

با توجه به عدم اعتبارات کافی و جنبه‌های مردمی ساخت مساجد و اماکن مذهبی، دخالت در اجرای برنامه‌های فرهنگی و دینی در اماکن مذهبی و اعمال سلیق فردی در جلوگیری از توسعه برنامه‌های پدافند غیرعامل مؤثر خواهد بود.

۵. عدم توجه مسوولین پدافند غیرعامل کشور به نقش اماکن مذهبی در جنگ سخت و نرم

متأسفانه مسوولین پدافند غیرعامل کشور نیز از ظرفیت‌های اماکن مذهبی و نقش آن در پدافند غیرعامل غافل بوده و برنامه توسعه و پیشرفت به خصوص در حوزه‌ی جنگ نرم پیش

رویگرد توجه به مردم در اماکن مذهبی نیز موانعی به شرح زیر وجود دارد.

۱. تعدد دستگاه‌های مداخله کننده در مدیریت مساجد و اماکن مذهبی

براساس تحقیقات انجام در سازمان اوقاف و امور خیریه قریب به ۱۶ دستگاه و نهاد در اداره‌ی مساجد و اماکن مذهبی به طور مستقیم و غیر مستقیم دخالت می‌کنند و باعث می‌گردد که هماهنگی در اجرای وظایف و برنامه‌ها در اماکن مذهبی به کندی صورت پذیرد.

۲. پراکندگی در دستگاه‌های فرهنگی برای اجرای برنامه‌های دینی مذهبی در اماکن مذهبی

دستگاه‌هایی که مسوولیت اجرای برنامه‌های دینی و مذهبی را به عهده دارند، در پیاده سازی و ارتباط با اماکن مذهبی از پراکندگی در سیاست‌گذاری و اجرا و عدم هماهنگی برخوردارند.

۳. عدم کارآمدی بسیاری از هیأت‌های امناء اماکن مذهبی

بینی نگردیده است.

اساسی را برای مردم فراهم نمایند.

۶. پراکنده شدن اماکن فرهنگی از اطراف اماکن مذهبی (کتابخانه، مراکز قرآنی و ...)

تمرکز اماکن فرهنگی مورد نیاز جامعه مانند کتابخانه، مراکز قرآنی، مراکز مشاوره دینی و سایت‌های فرهنگی و ... با محور اماکن مذهبی، ضریب نفوذ و هم‌افزایی را در نقش اماکن مذهبی در توسعه پدافند غیرعامل افزایش خواهد داد که متأسفانه به واسطه برخی محدودیت‌ها و غفلت‌ها این امکان فراموش شده است.

الف) مکانی برای خودسازی فردی
ب) محلی برای تلاش‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و دفاعی
ضمناً راهبردهای اصلی مقابله با جنگ نرم از طریق اماکن مذهبی به شرح ذیل می‌باشد.

۱. توسعه و تقویت ارزش‌ها و باورهای دینی:

- حضور داوطلبانه و احساس نیاز فطری
- عبادت خدا و خدمت به خلق هدفی مزدوج
- افزایش محبت به پیامبران، ائمه معصومین و عبرت گرفتن از حماسه‌ی حسینی

۲. وجود ساختار و برنامه‌های مردمی برای اجرای اقدامات پدافند غیرعامل:

- امام جماعت
- هیأت امناء
- بسیج

۷. وارد نکردن شرایط مکان و زمان در احکام فقهی اماکن مذهبی

برخی از افراد احکام فقهی اماکن مذهبی را به گونه‌ای سخت بیان می‌کنند که بسیاری از مسوولین را در توسعه سخت و نرم این گونه اماکن پشیمان می‌کنند.

کارکردهای اماکن مذهبی در مقابله با جنگ نرم:

اماکن مذهبی می‌توانند بستر دو نقش

شایعات

۵. احیاء هویت رفع مشکلات

مردمی در اماکن مذهبی:

- افزایش روحیه‌ی مساعدت به دیگران برگرفته از توصیه‌های دینی
- مکانی برای مراجعه افراد نیازمند
- مادی و معنوی به درگاه الهی
- امکان توسعه انگیزه‌های خیرخواهانه در پناه اماکن مذهبی

نتیجه گیری:

با عنایت به اهداف ایجاد اماکن مذهبی که در جوامع اسلامی تاکنون کارکرد خود را به خوبی نشان داده است و رویکرد تهدیدات و تهاجمات دشمن بر افکار و اندیشه‌های مردم لذا مشاهده می‌گردد این دو هدف دقیقاً در تضاد و مقابله با یکدیگر هستند و در صورتی که در جوامع اسلامی کارکردهای اماکن مذهبی تقویت و توسعه یابد، موفقیت چشم‌گیری در کاهش دستیابی اهداف دشمن محقق می‌گردد.

نیاز است دستگاه‌های مسوول در

- کانونهای فرهنگی مساجد

- کتابخانه

- مؤسسات خیریه

- صندوقهای قرض الحسنه

- هیأت‌های مذهبی

- مجموعه‌های ورزشی

۳. مقاوم سازی فکری و اعتقادی

مردم:

- افزایش روحیه مقاومت و ایثار
- دشمن شناسی و مقابله با جریان‌های مخرب و شایعات
- اعتماد سازی در جامعه با تحلیل مسایل روز
- اجرای برنامه‌های جذاب برای جوانان و نوجوانان

۴. ایجاد شبکه امن برای اطلاع

رسانی و آمادگی دائم در مردم:

- رصد دائمی اطلاعات و اخبار جامعه
- ایجاد شبکه اطلاع رسانی مردمی (غیرالکترونیک)
- توزیع اطلاعات و اخبار سالم در شبکه اطلاع رسانی و جلوگیری از

خصوص ساماندهی امور اماکن مذهبی با هماهنگی بیشتر در خصوص انسجام در مدیریت مساجد چه در دستگاه‌های دولتی و نیمه دولتی مسوول و چه در نهادهای درونی مساجد مانند هیأت‌های امناء، بسیج، هیأت‌های مذهبی و ... و هر چه مردمی‌تر نمودن اداره‌ی اماکن مذهبی با نظارت دستگاه‌های حداقلی و جذب حداکثری آحاد جامعه با ایجاد برنامه‌های متنوع در این اماکن و توسعه استفاده در طول سال از این اماکن و آماده سازی عمرانی حداقلی برای بهره‌مندی و حضور مردم را در دستور کار خود قرار داده تا این اماکن به جایگاه اصلی خود که همواره در طول تاریخ مؤثر و مفید بوده‌اند برسند. ضمناً ضروری است مسوولین پدافند غیرعامل کشور از اماکن مذهبی برای توسعه آموزش‌های پدافند غیرعامل کشور و افزایش پایداری ملی که قطعاً کارکردهایی فراتر از سایر اماکن دولتی مانند مدارس، ادارات دولتی و ... خواهد داشت، سرمایه گذاری نمایند.

منابع:

۱. مرکز آمار ایران
۲. سایت اماکن مذهبی، سازمان اوقاف و امور خیریه
۳. رضایی، علی، جایگاه مسجد در فرهنگ اسلامی

